

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์การกำเนิดภาพยนตร์เริ่มต้นจากการคิดประดิษฐ์กล้องถ่ายภาพยนตร์ในช่วง ค.ศ. 1795-1800 โดยสองพี่น้องลูมิเอร์ อันประกอบด้วย ออგุสต์ (Auguste) และ หลุยส์ (Louise) ชาวฝรั่งเศสได้นำแนวคิดที่ได้จากการชมนิทรรศการประดิษฐ์กรรมกล้องถ่ายภาพยนตร์ของเอ็ดิสันมาพัฒนาและปรับปรุงขึ้น ซึ่งในยุคการกำเนิดภาพยนตร์นี้ผู้สร้างภาพยนตร์หรือผู้กำกับภาพยนตร์จะทำหน้าที่ถ่ายภาพยนตร์ด้วย รวมถึงคิดหาวิธีการถ่ายภาพยนตร์เพื่อเล่าเรื่องราวที่แปลกใหม่ให้เกิดความน่าสนใจแก่ผู้ชม ดังนั้น ผู้ถ่ายภาพยนตร์จึงมีความสำคัญเสมือนเป็นบุคคลคนเดียวกันกับผู้กำกับภาพยนตร์ที่สามารถสะท้อนแนวคิดและนำเสนอวิธีการเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจให้ผู้ชมได้รับรู้ตามแนวทางที่ผู้กำกับภาพยนตร์ต้องการ

การผลิตภาพยนตร์ในยุคภาพยนตร์เงียบ (Silent Film) ซึ่งเป็นยุคแห่งการคิดค้นและนำเสนอภาพในรูปแบบต่าง ๆ ของผู้สร้างด้วยความตั้งใจและมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เนื่องด้วยรูปแบบการสื่อสารผ่านสื่อภาพยนตร์ที่ไม่มีเสียง ภาพจึงเป็นองค์ประกอบการสื่อสารที่สำคัญเพื่อเล่าเรื่องราวให้ปรากฏบนจอภาพยนตร์ อาทิ การใช้อิทธิพลที่เกิดจากแสงเงา รูปร่าง, การใช้ขนาดภาพช่วยเล่าเรื่องโดยพัฒนาการถ่ายภาพยนตร์ให้มีการจับภาพในระยะต่างกัน, การใช้การเคลื่อนไหวกล้องแบบแพนช็อต (Pan Shot) ร่วมกับการแทรกกิงช็อต (Tracking Shot) การใช้เทคนิคการนำเสนอภาพที่รวดเร็ว (Fast Motion) เป็นต้น ดังนั้น ผู้กำกับภาพในยุคภาพยนตร์เงียบต้องเผชิญกับงานที่ท้าทายที่ต้องค้นหาวิธีการถ่ายภาพยนตร์ให้มีความน่าสนใจและสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมภาพยนตร์โดยไม่มีเสียงช่วยเล่าเรื่อง

Karl Freund ผู้กำกับภาพในภาพยนตร์เงียบเรื่อง The Last Laugh (1924) นำเสนอภาพในลักษณะแทนสายตาตัวละครที่มองเห็นความเป็นจริงหรือแทนความฝันถึงความเข้มแข็งของตัวละครที่เคยมี แสดงภาพเบลอ ๆ ในขณะที่นักแสดงปรากฏตัว ความตระหนกหวาดในช่วงที่ตัวละครที่เป็นเพื่อนบ้านพบว่าเขาไม่มีเกียรติใด ๆ เหลืออยู่ โดยกล้องทำให้ผู้ชมได้เห็นภาพคนชนกระเป๋ากายนอก รวมทั้งแสดงความรู้สึกภายในใจของตัวละครด้วยการใช้เลนส์ชนิดต่าง ๆ รวมทั้งการเคลื่อนไหวกล้องด้วย (เยาวนันท์ ชาญสุรัตน์, 2539, น. 69)

Walter Ruttmann ผู้กำกับภาพในภาพยนตร์เงียบเรื่อง Berlin-The Symphony of a Great City (1928) นำเสนอวิธีการถ่ายภาพยนตร์แบบแอบถ่าย (Candid) บันทึกเรื่องราวของเมืองเบอร์ลิน ชาวเบอร์ลินในเวลาทำงานและเวลาหย่อนใจ แล้วนำมาเชื่อมต่อกันเป็นเรื่องราวด้วยเทคนิคการตัดต่อที่มีจังหวะจะโคน ภาพยนตร์เรื่องนี้แสดงให้เห็นเบอร์ลินในมิติต่าง ๆ ทั้งความรื่นเริง ความเศร้าสร้อย ความอบอุ่นและเยือกเย็น โดยไม่นำเอาความคิดด้านจริยธรรมหรือคุณค่าใด ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย (เขาวนันทน์ เชมสุวรรณ์, 2539, น. 70)

ต่อมา การสร้างภาพยนตร์ได้พัฒนาจนมีภาพ (Image) และเสียง (Sound) ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจทั้งเนื้อหาและมีความรู้สึกร่วมไปกับเรื่องราวของภาพยนตร์ได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาพยนตร์จะประกอบด้วยองค์ประกอบที่เป็นภาพและเสียง แต่การสื่อสารในภาพยนตร์ส่วนใหญ่เกิดจากการสื่อสารด้านการมองเห็น (Visual Communication) ไปยังผู้รับสารด้วยภาพเป็นสำคัญ (Visual Image) โดยองค์ประกอบที่เป็นภาพเกิดจากการทำงานของกล้องภาพยนตร์ที่บันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ ซึ่ง “ภาพ” เป็นเสมือนประตูที่เชื่อมต่อระหว่างโลกมายากับโลกแห่งความเป็นจริง คือ เป็นช่องทางที่นำผู้ชมเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสกับความรู้สึกของเรื่องราวและเหตุการณ์ที่นำเสนอในภาพยนตร์ นอกจากนั้น “ภาพ” ยังเป็นจุดหมายปลายทางของทีมงานทุกฝ่าย เพราะมุ่งให้ภาพที่บันทึกลงบนแผ่นฟิล์มนั้นมีความสมบูรณ์ (ธีรยา สมปราชญ์, 2547, น. 27) ดังนั้น องค์ประกอบการสื่อสารทางภาพจึงเป็นองค์ประกอบหลัก โดยเสียงเป็นองค์ประกอบที่ช่วยเสริมให้ภาพสมบูรณ์ยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับการรับรู้ของมนุษย์ที่สามารถรับรู้จากผัสสะสัมผัสได้มากที่สุด คือ รับรู้จากการมองเห็นได้ 75 เปอร์เซ็นต์และรับรู้จากการได้ยิน 15 เปอร์เซ็นต์ (ทฤษฎีการรับรู้และทฤษฎีการถ่ายทอด, 2006)

ภาพจึงเป็นองค์ประกอบการสื่อสารเพื่อสื่อความหมายของผู้สร้าง โดยอาศัยกระบวนการทางความคิด ขนบธรรมเนียม ค่านิยม ความรู้ ความเข้าใจ ฯลฯ ที่มีอยู่ในสังคมเป็นฐาน และถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกผ่านภาพสัญลักษณ์เพื่อทำให้ผู้ชมสามารถตีความและทำความเข้าใจความหมายผ่านภาษาภาพได้ง่ายขึ้น เช่น การถ่ายภาพยนตร์ที่แสดงตัวชี้บ่งความหมาย (Signifier) แต่หากผู้สร้างใช้เทคนิคการกำหนดมุมกล้อง ขนาดภาพ การเคลื่อนไหวกล้อง ระยะทางและแสงสีของภาพ เมื่อผู้ชมรับรู้และรู้สึกว่าตนเองได้เข้าไปมีส่วนร่วมก็จะทำให้เกิดการตีความอีกระดับหนึ่ง คือ การตีความโดยนัยแฝง (Connotation) ดังนั้น กระบวนการถ่ายทอดและการสื่อสารภาษาภาพในภาพยนตร์จึงมีอิทธิพลต่อกระบวนการรับรู้ของผู้ชมด้านการสื่อสารทาง “วัฒนธรรมทางสายตา” (Visual Culture) ผ่านการรับรู้ทางสายตา (Intelligence of Visual Perception) ขณะชมภาพยนตร์

บุคคลสำคัญที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภาษาภาพผ่านการทำงานของกล้องถ่ายภาพยนตร์ เพื่อบันทึกภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถสื่อความหมายให้ผู้ชมเข้าใจ คือ ผู้กำกับภาพ (Cinematographer/ Director of Photography) ผู้กำกับภาพเป็นผู้ถ่ายทอดจินตนาการและทำงานร่วมกับผู้กำกับภาพยนตร์อย่างใกล้ชิด การกำหนดและออกแบบภาพเพื่อสื่อความหมายในภาพยนตร์นั้น ผู้กำกับภาพสามารถใช้เทคนิคผสมผสานกับศิลปะสร้างสรรค์ผลงานออกมาได้อย่างลงตัว โดยอาศัยการตีความและการวิเคราะห์บทบาทยนตร์จนเข้าใจอย่างถ่องแท้ (ธีรยา สมปราชญ์, 2547, น. 2)

ผู้กำกับภาพจึงเป็นบุคคลสำคัญที่รับผิดชอบภาษาภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์ วางแผนการถ่ายภาพยนตร์ โดยคำนึงถึงงบประมาณและระยะเวลาการทำงาน ผู้กำกับภาพเป็นผู้ออกแบบ กำหนดการจัดแสง มุมกล้อง ทิศทางการเคลื่อนไหวกล้อง รวมถึงการเลือกใช้กล้อง เลนส์ ฟิล์มและอุปกรณ์ประกอบต่าง ๆ อีกทั้งผู้กำกับภาพต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความต่อเนื่องของภาพ (Pictorial Continuity) เพื่อสามารถทำให้ผู้ชมได้เข้าใจทั้งเนื้อหาและมีความรู้สึกร่วมไปกับเรื่องราวของภาพยนตร์นั้น ดังนั้น ความสำเร็จของภาพยนตร์ส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับความสามารถด้านการถ่ายทอดภาษาภาพของผู้กำกับภาพ กล่าวคือ สามารถผสมผสานองค์ประกอบด้านศิลปะ เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างกลมกลืน อาทิ มุมกล้อง การเคลื่อนไหวกล้อง การให้แสง สี การประกอบภาพ ตลอดจนการเลือกใช้อุปกรณ์สร้างภาพอย่างเหมาะสมทำให้จังหวะและลีลาของภาษาภาพยนตร์มีพลังที่จะตรึงสายตาของผู้ชมให้จับจ้องอยู่กับความเคลื่อนไหวบนจอภาพยนตร์ได้ตลอดเวลา จึงกล่าวได้ว่า ความสำเร็จในอาชีพผู้กำกับภาพเป็นกระบวนการเรียนรู้หรือการถ่ายทอดทางอาชีพของบุคคลอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์และการทำงานให้มีรูปแบบหรือแนวทาง (Style) ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล

จากสภาพปัญหาการประกอบอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ปัจจุบันเกิดจากปัญหาที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. ปัญหาด้านการพัฒนาเข้าสู่อาชีพผู้กำกับภาพ 2. ปัญหาด้านการทำงานอาชีพผู้กำกับภาพ

ปัญหาด้านการพัฒนาเข้าสู่อาชีพผู้กำกับภาพ คือ ปัญหาด้านโอกาสการพัฒนาการเรียนรู้หรือการถ่ายทอดอาชีพและปัญหาด้านโอกาสการพัฒนาเข้าสู่อาชีพ อาทิ ปัญหาด้านระยะเวลาการพัฒนาเข้าสู่อาชีพผู้กำกับภาพ กล่าวคือ การพัฒนาเข้าสู่อาชีพผู้กำกับภาพเป็นการพัฒนาตามระบบโครงสร้างหน่วยงานการถ่ายภาพยนตร์ (Cinematographer Department) ซึ่งใช้ระยะเวลาการพัฒนาเข้าสู่อาชีพที่ยาวนาน รวมถึงต้องได้รับโอกาสและความไว้วางใจจากผู้กำกับภาพยนตร์ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ วันชัย เล่งอี๊ ได้กล่าวไว้ว่า

... การทำงานด้านการถ่ายภาพยนตร์นั้น ต้องมีใจรัก ใจสู้เพราะเป็นระบบการไต่เต้า คือ เริ่มต้นตั้งแต่ ผู้ควบคุมจอแสดงผลภาพ (Video man), ผู้ช่วยกล้อง 2 (Loader), ผู้ช่วยกล้อง 1 (Focus Puller), ผู้ถ่ายภาพยนตร์ (Camera Operator) และผู้กำกับภาพ (Director of Photography) ซึ่งบางคนกว่าจะก้าวมาเป็นผู้กำกับภาพได้ก็ใช้เวลาเป็นสิบปี (Reality Support. 2006)

ธนิต ภูสาระ (สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2549) กล่าวว่า

... ในสมัยก่อนการก้าวขึ้นมาเป็นผู้กำกับภาพได้นั้น ต้องอาศัยฝีมือเป็นอย่างมาก เริ่มจากการเป็นผู้ช่วยกล้องและผ่านประสบการณ์มาอย่างมากมาย โดยผมเริ่มต้นจากการเป็นผู้ช่วยกล้องตั้งแต่ตอนจบการศึกษาอายุประมาณ 22 ปี แต่ได้เป็นผู้กำกับภาพเมื่ออายุ 35 ปี โดยกำกับภาพเรื่อง “อย่าบอกเธอบาป” เป็นเรื่องแรก เรื่องนี้กำกับโดยคุณธนิต จิตนุกูล

ปัญญา นิยมเจริญพงษ์ (สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2549) กล่าวว่า

... สมัยก่อนกว่าจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้กำกับภาพได้ยากมาก ซึ่งต้องใช้เวลาหาประสบการณ์หลายปี เข้ามาทำงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยจากการเป็นผู้ถ่ายภาพนิ่งและรู้ตัวเองดีว่ามีจิตใจที่อยากจะเป็นผู้ถ่ายภาพยนตร์ จึงเข้ามาเรียนรู้การทำงานจากคุณเป๊ยกโปสเตอร์และเริ่มต้นจากการเป็นคนจัดแสง โดยคุณเป๊ยกเป็นผู้ให้โอกาสและให้หัดถ่ายภาพยนตร์ในข้อต่าย ๆ ก่อน จากนั้นก็มาเรียนรู้จากการลองผิด-ลองถูกด้วยตนเอง

ปัญหาในการทำงานอาชีพผู้กำกับภาพ คือ ปัญหาด้านโอกาสได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ทำงานและปัญหาจากกระบวนการทำงานอาชีพผู้กำกับภาพ อาทิ ปัญหาด้านบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ กล่าวคือ แม้ว่าจะระบบโครงสร้างของหน่วยงานการถ่ายภาพยนตร์จะกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน แต่แนวทางปฏิบัติในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยส่วนใหญ่บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับภาพจะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายภาพยนตร์และบางครั้งจะรับผิดชอบการจัดแสง (Gaffer) ร่วมด้วย ดังนั้น กระบวนการคิดสร้างสรรค์ภาพและการควบคุมภาพส่วนหนึ่งจึงถูกลดบทบาทไปอยู่ในความดูแลของผู้กำกับภาพยนตร์แทน เนื่องจากในขณะที่ผู้กำกับภาพเป็นผู้ถ่ายภาพยนตร์นั้นสมาธิจะจดจ่ออยู่กับการควบคุมและจัดองค์ประกอบภาพมากกว่าคิดออกแบบภาพและสร้างสรรค์ภาพ รวมถึงเสนอความคิดเห็นทางด้านภาพให้กับผู้กำกับภาพยนตร์ในขณะที่เฝ้าดูการแสดงอยู่ที่หน้าจอแสดงผลภาพ (Monitor)

เมื่อบุคคลทำหน้าที่ 2 หน้าที่ในเวลาเดียวกัน (ในประเทศไทย) ขณะที่ขอบเขตความรับผิดชอบในแต่ละหน้าที่มีคุณลักษณะเฉพาะ มีปริมาณงานมากและต้องติดตามการทำงานอย่าง

ต่อเนื่องทุกขั้นตอน ดังนั้น การทำงานในแต่ละหน้าที่จึงถูกลดบทบาทความสำคัญลง รวมถึงทีมงานต้องแบกรับภาระงานเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพงานที่ปรากฏในจอภาพยนตร์ ธนิต ภู่อารยะ (สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2549) กล่าวว่า

... ผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยมักต้องทำหน้าที่เป็นทั้งถ่ายภาพยนตร์และกำกับภาพ คือ เมื่ออ่านบทภาพยนตร์แล้วต้องคิดตีความเป็นภาษาภาพและสอบถามผู้กำกับภาพยนตร์ว่าสิ่งที่ตีความเป็นภาพออกมานั้นตรงตามความต้องการหรือไม่ การถ่ายภาพยนตร์ในต่างประเทศจะมีผู้ทำหน้าที่ครบทุกหน้าที่ ผู้กำกับภาพจะทำหน้าที่วางแผน ออกแบบและคิดสร้างสรรค์ภาพ โดยผู้ถ่ายภาพยนตร์จะทำหน้าที่เพียงควบคุมการทำงานของกล้องภาพยนตร์เท่านั้น ซึ่งในต่างประเทศผู้กำกับภาพต้องเป็นผู้ตีความเสมอไม่ใช่หน้าที่ความรับผิดชอบของผู้กำกับภาพยนตร์ คือ ผู้กำกับภาพจะเป็นคนตัดสินใจว่าเอาหรือไม่เอา แต่ประเทศไทยผู้ถ่ายภาพยนตร์นอกจากจะเป็นผู้ควบคุมการทำงานของกล้องภาพยนตร์แล้วยังจะต้องทำหน้าที่วางแผนออกแบบภาพร่วมกับตัวของผู้กำกับภาพด้วย

ปัญญา นิยมเจริญพงษ์ (สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2549) กล่าวว่า

... สมัยก่อนการทำงานของผู้กำกับภาพนั้น มีบทบาทในการคิดและกำหนดภาพโดยการตีความจากบทภาพยนตร์ ตัวผู้กำกับภาพจะต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องในภาพยนตร์เนื่องจากในสมัยก่อนยังไม่มีคอมพิวเตอร์ ดังนั้นตัวผู้กำกับภาพต้องทำหน้าที่สำคัญและเป็นที่ไว้วางใจทางด้านภาพแทนตัวผู้กำกับภาพยนตร์

ปัญหาด้านโอกาสการพิจารณาคัดเลือกให้ทำงาน เนื่องจากการสร้างภาพยนตร์ ผู้กำกับภาพและผู้อำนวยการสร้างมีบทบาทพิจารณาคัดเลือกผู้กำกับภาพ ซึ่งโดยทั่วไปการทำงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยนั้น ผู้กำกับภาพมักจะพิจารณาคัดเลือกทีมงานที่มีประสบการณ์ร่วมงานกันมาก่อน โดยเฉพาะตำแหน่ง “ผู้กำกับภาพ” ซึ่งปัญญา นิยมเจริญพงษ์ (สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2549) กล่าวว่า “การทำงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยนั้นจะเป็นการทำงานที่เป็นกลุ่ม ลักษณะกลุ่มใครกลุ่มมัน โดยแต่ละกลุ่มจะมีผู้กำกับภาพและทีมงานของตนประจำและที่สำคัญตัวผู้กำกับภาพจะต้องได้รับความเชื่อถือจากตัวผู้กำกับภาพด้วย”

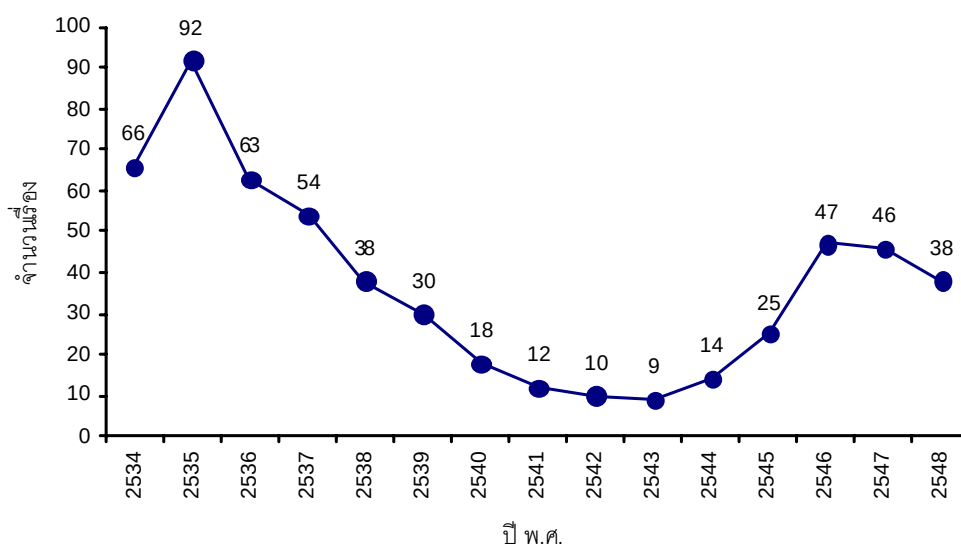
โสภณ เจนพานิชย์ (สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2549) กล่าวว่า

... ส่วนมากจะเลือกจากบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือเคยร่วมงานกันประจำ เนื่องจากสามารถสื่อสารกันได้ง่าย อธิบายง่ายและมีความเข้าใจกันอยู่ การทำงานของผู้กำกับภาพในปัจุบันมักมีผู้กำกับภาพประจำที่ทำงานร่วมกัน นอกเสียจากไม่ถูกใจกันจึงจะเปลี่ยน ส่วนการทำงานของภาพยนตร์ในต่างประเทศจะไม่มีผูกขาดตัวของ

ผู้กำกับภาพ จะคัดเลือกผู้กำกับภาพให้เหมาะสมกับลักษณะงาน ซึ่งดูจากผลงานที่เคยทำมาและหากมี “ASC” ด้วยยิ่งรับประกันความสามารถของตัวผู้กำกับภาพได้อย่างแท้จริง คือการทำงานของู้กำกับภาพยนตร์ในต่างประเทศจะมีขั้นตอนการทำงานที่ละเอียดมาก เมื่อได้รับบทภาพยนตร์มาก็จะนำมาศึกษาและมาใช้คัดเลือกผู้กำกับภาพ เนื่องจากมีผู้กำกับภาพจำนวนมาก ซึ่งผู้กำกับภาพแต่ละคนก็มีสไตล์และความถนัดที่แตกต่างกัน เช่น บางคนถนัดการถ่ายภาพยนตร์แนวแอ็กชั่นพอให้ไปถ่ายภาพยนตร์แนวรักโรแมนติกก็จะถ่ายภาพยนตร์ออกมาได้ไม่ดี

ผู้กำกับภาพยนตร์และผู้อำนวยการสร้าง คือ ปัจจัยด้านโอกาสการพิจารณาคัดเลือกให้ทำงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ในปัจจุบันมีปริมาณผู้กำกับภาพยนตร์รายใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้กำกับภาพยนตร์รุ่นใหม่ที่มีอายุน้อยและกลุ่มนักแสดงตลก ขณะที่ผู้กำกับภาพยนตร์รายเก่าก็มีปริมาณการผลิตภาพยนตร์ลดลงหรือผันตัวเองไปทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์แทน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานอาชีพผู้กำกับภาพเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยกลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์รายใหม่ยังไม่เข้าใจข้อจำกัดด้านการงานและขาดประสบการณ์การทำงานในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ตลอดจนต้องการแสวงหาและทดลองวิธีการต่าง ๆ ที่ตนเองได้คิดไว้หรือไม่เคยทำมา แต่ในทางตรงข้ามผู้กำกับภาพที่มีประสบการณ์และผ่านการทำงานในรูปแบบต่าง ๆ มาอย่างมากมาย ก็มักจะปฏิเสธในสิ่งที่ผู้กำกับภาพยนตร์รายใหม่จะทดลองปฏิบัติเพราะเคยผ่านประสบการณ์มาก่อน ดังนั้น ความขัดแย้ง (Conflict) ดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อความร่วมมือ ความผูกพัน ความสามัคคี ความก้าวหน้าและประสิทธิภาพในระบบการทำงานเป็นทีม รวมถึงการพิจารณาคัดเลือกผู้กำกับภาพเข้าร่วมงานในโอกาสต่อไป

ภาพที่ 1.1
จำนวนการผลิตภาพยนตร์ปี 2534-2548

ปัญหาด้านปริมาณการผลิตภาพยนตร์ จากสถิติการผลิตภาพยนตร์ไทยที่ผ่านมาตามแผนภูมิแสดงอัตราการผลิตภาพยนตร์ ชี้ให้เห็นว่า การผลิตภาพยนตร์ไทยมีลักษณะที่ผันผวนไม่แน่นอน เนื่องด้วยสภาวะการแข่งขันที่มีความรุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางการตลาดอย่างรวดเร็วและความไม่แน่นอนของพฤติกรรมผู้บริโภค ผสมกับการผลิตภาพยนตร์ในแต่ละเรื่องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานและมีต้นทุนการผลิตที่สูง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงการประกอบอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

ธนิต ภู่อาระ (สัมภาษณ์, 21 กันยายน 2549) กล่าวว่า

หากประกอบอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยเพียงอย่างเดียว ผมคิดว่าการดำรงชีวิตให้อยู่ได้นั้นคงยาก คืออย่างผม ปีหนึ่ง หรือ สองปี ผมได้ถ่ายภาพยนตร์เพียงเรื่องเดียว เพราะผมไม่ได้เลือกเนื้อเรื่องเพียงอย่างเดียว แต่จะเลือกตัวผู้กำกับภาพด้วย เพราะว่าหากการทำงานไม่สามารถสื่อสารไปในทิศทางเดียวกันได้ก็ส่งผลให้ทำงานลำบาก มีความขัดแย้งกันและการทำงานไม่มีความสุข

โสภณ เจนพาณิชย์ (สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2549) กล่าวว่า

สมัยปัจจุบันนี้การประกอบอาชีพผู้กำกับภาพเพียงอย่างเดียวคงไม่สามารถอยู่ได้แล้ว เนื่องจากปริมาณงานมีน้อยลง หนึ่งปีมีการสร้างภาพยนตร์เพียงไม่กี่เรื่อง ซึ่งต่างจากสมัยก่อนปีหนึ่งผลิตเป็น 100 เรื่องหรืออย่างน้อยก็ 70 กว่าเรื่อง ยิ่งบริษัท

สร้างภาพยนตร์ใหม่ ๆ ก็มักจะใช้คนรุ่นใหม่มาถ่ายภาพยนตร์และที่สำคัญในปัจจุบัน ผู้กำกับภาพรุ่นใหม่เกิดขึ้นมาเป็นจำนวนมากและบริษัทสร้างภาพยนตร์ก็มีเพียงไม่กี่บริษัทเท่านั้น

กระบวนการพัฒนาบุคคลจนกระทั่งประสบความสำเร็จในอาชีพเป็นกระบวนการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอเพราะการพัฒนาตนเองเป็นขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองจากพฤติกรรมที่เป็นโทษหรือเป็นอุปสรรคต่อความเจริญงอกงามไปสู่การมีพฤติกรรมที่ส่งเสริมและเกื้อกูลให้ตนเองประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้น การพัฒนาตนเองจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ใหม่เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองไปสู่การมีคุณภาพที่ดีกว่าอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งการสร้างความสำเร็จในอาชีพให้ก้าวหน้าด้วยกระบวนการพัฒนาตนเองนั้นต้องอาศัยองค์ประกอบหลักหลายประการ รวมทั้งกระบวนการจัดการหรือการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถดำเนินการไปตามเป้าหมายที่ต้องการหรือที่ได้วางแผนไว้ ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาอาชีพผู้กำกับภาพที่อาศัยการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ทางวิชาชีพมาเป็นระยะเวลานาน จึงเป็นองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการประกอบอาชีพและการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย เนื่องจากศักยภาพ ความรู้ ความสามารถของบุคคลส่งผลต่อประสิทธิภาพ ผลผลิต การขยายตัวและการเปลี่ยนแปลงขององค์กรในอนาคต โดยเฉพาะองค์กรด้านการสื่อสารมวลชนนั้น บทบาทของผู้ส่งสาร (Sender) มีอิทธิพลต่อความนึกคิด (Cognition) เช่น ความรู้ (Knowledge) และความคิดเห็น (Opinion) ด้านความรู้สึก (Affection) เช่น ทศนคติ (Attitude) และด้านพฤติกรรม (Behavior) ของผู้ชมจำนวนมาก (Mass Audience) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าทักษะ ความรู้และความสามารถด้านการคิดสร้างสรรค์และการทำงานของู้กำกับภาพนอกจากจะมีผลต่อคุณภาพและประสิทธิภาพการทำงานในอุตสาหกรรมการผลิตภาพยนตร์ไทยแล้วยังมีอิทธิพลต่อความคิด อารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้ชมด้วย

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น การประกอบอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยเป็นกระบวนการเรียนรู้หรือการถ่ายทอดอาชีพและการพัฒนาอาชีพมาอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยประสบการณ์ ทักษะ ความรู้ ความสามารถและกระบวนการจัดการหรือการควบคุมการทำงานให้มีประสิทธิภาพหรือดำเนินไปตามเป้าหมายทางอาชีพที่ได้วางไว้ ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ประกอบกับสภาพแวดล้อมการประกอบอาชีพผู้กำกับภาพมีการแข่งขันสูง มีเสถียรภาพไม่แน่นอนและผู้กำกับภาพรายใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาในหัวข้อเรื่อง “ปัจจัยความสำเร็จของผู้กำกับภาพไทย” เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางการประกอบอาชีพผู้กำกับภาพและเป็นข้อมูลให้ผู้ที่มีความสนใจได้ศึกษาต่อไป

ปัญหานำวิจัย

1. มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการเข้าสู่อาชีพผู้กำกับภาพและปัจจัยเหล่านั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไร
2. มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพผู้กำกับภาพและปัจจัยเหล่านั้นมีอิทธิพลอย่างไร

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการเข้าสู่อาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพผู้กำกับภาพ ผู้กำกับภาพยนตร์และผู้ำนวยการสร้างในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย โดยมุ่งศึกษาผู้กำกับภาพที่ได้รับรางวัลการประกวดภาพยนตร์จากสมาคมสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ (สุพรรณหงษ์ทองคำ) และชมรมวิจารณ์บันเทิง ในสาขา “การกำกับภาพยอดเยี่ยม” ช่วงปี พ.ศ. 2540 จนถึง ปี พ.ศ. 2550 ศึกษาผู้ำนวยการสร้างและผู้กำกับภาพยนตร์ที่มีผลงานได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลการประกวดภาพยนตร์ในสาขา “ภาพยนตร์ยอดเยี่ยม” และมีผลงานการสร้างภาพยนตร์ไม่น้อยกว่า 3 เรื่อง

นิยามศัพท์

ผู้กำกับภาพไทย หมายถึง บุคคลจำนวน 8 ท่านที่ทำงานตำแหน่ง “ผู้กำกับภาพ” ในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยและได้รับรางวัลการประกวดภาพยนตร์จากสมาคมสมาพันธ์ภาพยนตร์แห่งชาติ (สุพรรณหงษ์ทองคำ) และชมรมวิจารณ์บันเทิง ในสาขา “การกำกับภาพยอดเยี่ยม” ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540 ถึง ปี พ.ศ. 2550

อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย หมายถึง ธุรกิจการผลิตภาพยนตร์ไทยประเภทบันเทิงคดี

ปัจจัย หมายถึง องค์ประกอบที่ส่งผลสำเร็จต่อการประกอบอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย แบ่งเป็น ปัจจัยภายใน และ ปัจจัยภายนอก

1. ปัจจัยภายใน หมายถึง องค์ประกอบภายในที่ผู้กำกับภาพสามารถควบคุมได้ด้วยตนเอง ได้แก่ ทักษะ ประสบการณ์ ความรู้และความสามารถทางด้านการกำกับภาพ การจัดการกระบวนการทำงาน เป็นต้น

2. ปัจจัยภายนอก หมายถึง องค์ประกอบที่อยู่เหนือการควบคุมของผู้กำกับภาพแต่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ได้แก่ โอกาส นายทุน ผู้กำกับภาพยนตร์ บทภาพยนตร์ ทีมงาน งบประมาณ อุปกรณ์และเครื่องมือการถ่ายภาพยนตร์ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาเข้าสู่อาชีพผู้กำกับภาพ ตลอดจน “ปัจจัย” ที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยอย่างแท้จริง
2. เข้าใจการพัฒนาการทำงานและกระบวนการบริหารจัดการที่ส่งผลสำเร็จต่อการประกอบอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย
3. ให้ทราบแนวทางการทำงานอาชีพผู้กำกับภาพในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย
4. เป็นข้อมูลและแนวทางการเรียนรู้ของบุคคลที่สนใจอาชีพผู้กำกับภาพไทย